

Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

Welke toekomst voor de uithandengeving?

29 maart 2017

*Het Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind roept de bevoegde overheden op om, bij de uitwerking van de nieuwe jeugdrechtstelsels op het niveau van de gemeenschappen, **de uithandengeving af te schaffen**.*

Het Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind brengt volgend advies uit bij meerderheid van zijn leden, na de afwijkende mening van het College van Procureurs-generaal, lid van het orgaan, in overweging te hebben genomen, geanalyseerd en besproken te hebben. Het standpunt van het College van Procureurs-generaal werd eerder ingenomen in het kader van de aangaande hervormingen in de Vlaamse en Franse Gemeenschappen naar aanleiding van de communautarisering van bepaalde aspecten van het jeugdrecht.¹

1. Wat is uithandengeving?

Het actuele jeugdbeschermingsrecht voorziet voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, in de mogelijkheid een herstelrechtelijk antwoord te bieden op het misdrijf of daarop te reageren met toekomstgerichte, resocialiserende maatregelen. Dit systeem geldt voor alle feiten die zijn gepleegd vóór de leeftijd van 18 jaar. De zogenaamde uithandengeving vormt daarop een uitzondering: als het gaat om feiten gepleegd op de leeftijd van 16 of 17 jaar, is het voor de jeugdrechtbank mogelijk, indien zij een jeugdbeschermingsmaatregel niet meer geschikt acht, om het dossier over te maken aan het parket dat vervolgens kan beslissen tot strafrechtelijke vervolging over te gaan. Daaraan zijn wel voorwaarden verbonden (bv. hetzij in het verleden al in contact zijn geweest met de jeugdbescherming, hetzij een ernstig feit hebben gepleegd), en de doorverwijzing is in beginsel enkel mogelijk na een maatschappelijk en een medisch-psychologisch onderzoek.

¹ Zie Avis du ministère public concernant le projet de Code de la prévention, de l'aide à la jeunesse et de la protection de la jeunesse - avril 2016, pp. 52-56 ; en Besluittekst Werkgroep 3, Gesloten opvang en uithandengeving p. 18-20, https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/assets/docs/nieuws/2016/7/4/besluittekst_werkgroep3.pdf.

2. De uithandengeving veroordeeld

Het is duidelijk dat het kinderrechtenkader de idee van uithandengeving niet genegen is. *General Comment* nr.10 van het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties pleit voor een ‘*comprehensive juvenile justice policy*’, hetgeen wil zeggen dat het van toepassing moet zijn op alle jongeren tot 18 jaar, en er daarop geen uitzonderingen mogen zijn.² De drie keer dat België een landenrapport over de toestand van de kinderrechten heeft ingediend bij het Comité voor de Rechten van het Kind, heeft het Comité keer op keer geoordeeld dat het bestaan van de uithandengeving indruist tegen de door het Kinderrechtenverdrag gewenste creatie van een bijzonder systeem voor minderjarigen.³

De wenselijkheid van een integraal jeugdrechtstelsel is evenwel niet de enige reden om uithandengeving te bekritisieren.

Er wordt geregeld naar uithandengeving gegrepen wegens oneigenlijke redenen: niet zozeer omdat jeugdbeschermingsmaatregelen *an sich* niet meer zouden kunnen werkzaam zijn, maar omdat de nog beschikbare duur ervan (momenteel tot ten laatste de 20ste verjaardag) als te kort wordt beschouwd, met name indien de betrokkene al tegen of over de leeftijd van 18 jaar zit.

Tegen de verwachting en het beeld in, blijkt dat ook voor vermogensdelicten en *first offenders* uithandengeving wordt aangewend. Uithandengeving wordt ook vaker toegepast op jongeren met een kwetsbaar profiel. Onderzoek over de effecten van uithandengeving heeft uitgewezen dat het traject nadien allesbehalve adequaat is. Aan de ene kant wordt slechts ongeveer 20% veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf (nog 10% vrijspraak en 50% [probatie-]uitstel); aan de andere kant komen veel uit handen gegeven jongeren ook later nog in aanraking met het strafrecht. Uithandengeving heeft een negatieve impact op het verdere leven.⁴

Een veel gehoord argument in voordeel van de uithandengeving is het ‘vrijwaren’ van het beschermingsmodel: door de kleine minderheid van schijnbaar ‘onverbeterlijke’ plegers uit het systeem te weren, kan de zuiverheid van het beschermingsmodel worden behouden voor wie wel in het systeem blijft. Een dergelijke ‘rotte appel’ benadering miskent de rechten van de betrokken jongeren op gelijkwaardige rechtsbescherming en behandeling. Bovendien moeten ook de interventies in het jeugdrecht kritisch worden bevraagd, zowel naar geschiktheid als naar overgebruik van bijvoorbeeld gesloten plaatsing. Overigens, in de praktijk maakt het beschermingsdiscours dat wordt gebezigd

² Art. 40, lid 3 Verdrag inzake de Rechten van het Kind; *General Comment* n° 10 on Children’s rights in juvenile justice (CRC/C/GC/10), 25 april 2007, §§10, 36 en 38.

³ CRC/C/BEL/CO/3-4, 18 juni 2010, nrs. 82 en 83; CRC/C/15/Add.178, 13 juni 2002, nrs. 31-32; CRC/C/15/Add.38, 20 juni 1995, nrs. 11 en 15.

⁴ Voor een overzicht van de resultaten van bestaand onderzoek naar uithandengeving, zie J. CHRISTIAENS, E. DUMORTIER e.a., *Rapport 3. Evaluatie van maatregelen in Omgevingsanalyse Vlaams jeugdrecht*, 2015, (40 p.), 21-24, <https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/assets/docs/nieuws/2015/10/14/omgevingsanalyse-volledig-rapport.pdf>.

in wetgeving en publiek debat, nogal eens plaats voor een sanctiegerichte of responsabiliserende toepassing van de interventiemogelijkheden. Deze ‘terminologische mystificatie’ werd al in de jaren 1970 aan de kaak gesteld door Michel van de Kerchove.⁵ Een vaststelling is dat nooit ‘positieve’ argumenten worden aangedragen, dat voor de maatschappij, voor de betrokkene of voor het slachtoffer uithandengeving een betere optie zou zijn (behalve misschien om symbolische of wraakmotieven).

Bovendien moet men beseffen dat het mechanisme van uithandengeving niet onontkoombaar is: in slechts een beperkt aantal landen bestaat een vergelijkbaar systeem, terwijl in verscheidene landen net bijzondere systemen voor jongvolwassen daders zijn ingesteld.⁶

3. De hervorming van het jeugdrecht, in Noord en Zuid, Midden en Oost

3.1. Vlaanderen

In het Vlaamse regeerakkoord⁷, de Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin⁸ en de Conceptnota over een Vlaams beleid inzake een gedifferentieerde aanpak van jeugddelinquentie⁹ werd telkens aangegeven dat uithandengeving zou worden behouden in het nieuwe Vlaamse jeugdrecht. Toch was er in de navolgende werkgroep ter voorbereiding van het toekomstige Vlaamse jeugdrecht bijna-unanimiteit over het idee uithandengeving af te schaffen, “op voorwaarde dat en pas op het moment dat er adequate alternatieven mogelijk worden gemaakt”. Enkel het parket maakte een voorbehoud en vroeg garanties voor de reële beschikbaarheid van efficiënte alternatieven, daarbij de bedenking makend dat het uitbouwen van een alternatief van langdurige interventie *de facto* het gebruik van de uithandengeving nog verder zou verminderen.¹⁰

3.2. Franse Gemeenschap

Van de zijde van de Franse Gemeenschap bereidt de bevoegde minister van *Aide à la jeunesse* een ontwerp voor van « *Code de la prévention, de l'aide à la jeunesse et de la protection de la jeunesse* », dat de recent overgehevelde materies van jeugdbescherming moet regelen, geïntegreerd met de bepalingen van het decreet van 4 maart 1991 betreffende de jeughulp. De regering noch het parlement blijken te overwegen om de

⁵ M. VAN DE KERCHOVE, “Des mesures répressives aux mesures de sûreté en de protection. Réflexions sur le pouvoir mystificateur de langage”, *RDPC* 1976-77, 245-279.

⁶ Zie o.a. D. CIPRIANI, *Children's Rights and the Minimum Age of Criminal Responsibility*, Farnham, Ashgate, 2009, 232 p.; J. PUT, E. COUTTEEL, K. HERBOTS, S. LEMBRECHTS, N. SPOREN. en A.-S. VERSWEYVELT, *Rapport 5. Jeugdrechtssystemen in vergelijking*, 2015, 203 p., <https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/assets/docs/nieuws/2015/10/14/omgevingsanalyse-volledig-rapport.pdf>; I. WEIJERS, *Jeugdige dader, volwassen straf?*, Deventer, Kluwer, 2006, 58 p.

⁷ <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2009/g31-1.pdf>.

⁸ <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2014-2015/g125-1.pdf>.

⁹

www.jovandeuren.be/sites/jvandeuren/files/Conceptnota%20Vlaams%20beleid%20inzake%20jeugddelinquentie%20contouren%20en%20aanpak%20decreet_0.pdf

¹⁰ Besluittekst Werkgroep 3, *Gesloten opvang en uithandengeving* p. 18-20, https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/assets/docs/nieuws/2016/7/4/besluittekst_werkgroep3.pdf.

mogelijkheid van uithandengeving af te schaffen.¹¹ Het Openbaar Ministerie, dat eveneens voorstander is van het behoud van de uithandengeving, is van mening dat de wettelijke voorwaarden van de uithandengeving strenger moeten worden gemaakt. Het Openbaar Ministerie stelt onder meer voor een volwaardige strafverminderende verschoningsgrond in het Strafwetboek in te schrijven (voor de jongeren die uit handen zijn gegeven).

Naar ons weten is het nog onduidelijk welke de plannen terzake zijn van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie te Brussel en van de Duitstalige Gemeenschap.

4. Alternatieven

Het Adviesorgaan roept de gemeenschappen op af te stappen van de uithandengeving, die het beschouwt als een ingebouwd ‘falen’ van het jeugdrecht. Het Adviesorgaan is voorstander van een comprehensief jeugdrechtstelsel, dat toepasselijk is op alle als misdrijf omschreven feiten gepleegd voor de leeftijd van 18 jaar en herbevestigt het belang van de ontwikkeling van de meest geschikte opvoedingsmaatregelen voor jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

Dit houdt wel in dat **constructieve alternatieven** voor de uithandengeving in het jeugdrecht zelf worden ingebouwd en ook **effectief ter beschikking staan**. De communautarisering van bepaalde aspecten van het jeugdrecht zou de kans moeten bieden om de aanpak van en de educatieve interventies voor jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, te verbeteren.

Het Adviesorgaan wenst hierbij te benadrukken dat een afschaffing van de uithandengeving niet gepaard mag gaan met de introductie van een strafrechtelijk sanctiepakket in het jeugdrecht of met een verlaging van de minimumleeftijd van strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor allen. De constructieve alternatieven waarvan sprake, die kunnen bestaan in een beperkte verhoging van de maximumleeftijd of een beperkte verlenging van de maximumduur van de mogelijke maatregelen, moeten zich inschakelen in een comprehensief systeem dat rekening houdt met de basiskenmerken van een “*juvenile justice system*”. De kenmerken daarvan zijn vastgelegd in artikel 40 van het Kinderrechtenverdrag (behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving) en verder uitgewerkt in *General Comment* nr. 10 (aandacht voor preventie en diversie, rechtswaarborgen, aangepaste maatregelen en detentie als laatste redmiddel).

¹¹ Zie voor een bespreking van een eerste versie van het voorontwerp terzake (www.jeunesseetdroit.be/jdj/documents/docs/Avant-projetMadrane.pdf), het dossier in *Journal du Droit des Jeunes* 2016, n° 354.

De constructieve alternatieven die ter compensatie in het jeugdrecht mogelijk worden gemaakt, mogen slechts in een beperkt aantal situaties worden aangewend. Onder meer de drempels die momenteel zijn ingeschreven voor de uithandengeving, kunnen daarbij als toepassingsvoorwaarden gelden. Zodoende zouden deze maatregelen bijvoorbeeld enkel kunnen worden toegepast voor 16-17-jarigen die zéér ernstige feiten hebben gepleegd. Bovendien moet vaststaan dat de ‘gewone’ maatregelen niet geschikt zijn en moet – tenzij zeer uitzonderlijk – de betrokkene voordien al het voorwerp geweest zijn van een jeugdrechtmaatregel. Over de toepassing van deze maatregelen moet tot slot worden beslist door een kamer met drie jeugdrechters.

Ten slotte wijst het Adviesorgaan op het gebrek aan evaluatiemechanismen, gegevens en onderzoek met betrekking tot de uithandengeving en het jeugdrecht in het algemeen. Het beveelt onderzoek over, en geregelde evaluaties van dit beleid aan.